

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHEŊA ƊAN KPAŊSIR' ZƆSIMDI NI NANGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Ƴelimanli, behigu kam yi yɛn mali kɔre ni dariza zaŋ n chan sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' bɔbbu ni tab' muysubu yirun yirun. Din lan pahi, di bi tu ka bɔliyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab chɔyima ɲan ka alifaani ɔr be be sunsuuni. Ƴeltɔy' yoya lala n yi dɔysi nam tɔbu, ka bebu kɔŋ tulaale. Sal-nim yi lihi mi zem zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Ashee tɔysigu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zɔsimdi ka sokam ti zɔr' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti niŋ kookali niŋ ti suhu ni, ka zal' sheŋa ɲankam be litaafi ɲɔ ni daalifaani tabili sokam. Zal' sheŋa din be litaafi ɲɔ ni lan nyɛla din tɔŋdi aminsi ni zɔsimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Nangban Yini Layingu sheli be ni bɔli yubɔlig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' sheŋa ɲan zaa nyɛ ɲan kpaŋsir zɔsimdi ni tɔysigu tingbana sunsuuni. Binnamda Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuɣu be bɔr' ni yɛda ni suhupiɛlli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuɣu, ka yɛlli kam ku nyan ti. Din ni kpaŋsi ka zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni maali sokam buchi, sokam maaimi o nii n karim litaafi ɲɔ ka di kpe o tibili ni venyɛlinga.

Dinzugu, pumpɔŋɔ,

Jɛnɛral Aɛmbli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHEŊA ƊAN BE LITAAFI ƊO NI ƊO NYɛLA

ɲan ni niŋ tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' sheŋa ɲan be litaafi ɲɔ ni n-niŋ waazibu, ka bɔ daliri din ni che ka ɲa niŋ bayaana ni achiika: Wulingpuhili, Wulingluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luɣulikam. Amaa Zal' sheŋa be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mbɔŋɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. Behig' be sokam sanimi, din pa la amii. Suhizɔbo be sokam sani; ka nambɔyɔ beni. Suhubɔhibo mi bi lan kɔŋ yigunaadam kam sani. Dinzuɣu dimbɔŋɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ɲɔ ni nyɛla din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chan behigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampiɛlli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di bihim paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ bɔbi o taba, o yaa zuɣu. So mi di tɛhi ni o behig' bee o buni bee o dɔyim dahibarka bee o bilichiinsi zuɣu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaana di ka soli ka so zem o kpee ni o tiŋ viɛl' zuɣu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyays' zuɣu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtɛm ni.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuɣu yeli ni o tum tuun sheli din gbarigir' behig' ka zal' shɛɲa ɲan be kpe bi ti o yelli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaɲ o yɔɲaadam kpee niɲ o bilaa; dama dabtɪm daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nyɛ li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni bɛ niɲ so alaka bee fukumsi biɛɣu din ka albarika di tooni ni di nyaanɲa.

N-yobu 6

Zaɲ n chan dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka bɛ tooi pii kayili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Baɲ veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaɲ n chan zal' shɛɲa ɲan be kundi puuni, yelli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yelimaɲli, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampielli dini ka la di kɔ ka chɛ Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yɛlwums' chɔɣima zuɣu bɛ niɲim nir' fukumsi, bee n kpɛh' o duu, bee n kar o o yaannim tiɲ' ni, o ba-nim tiɲ' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya bɛn ni di li luyusheli ka zualinsi kani, bɛ yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpɛh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr lɔya-nima, ka bɛ zaani o nyaanɲa; ka nayila ɲun gba nyami ka lala nyɛla ningbuɲ-duyili.

2. Zaligu lan yeli ni di ka soli ka bɛ niɲ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban sheli puuni o ni zia maa zal' sheli; bee zal' shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, bɛ darigi' o tibili la zaligu kundi ni buyisi ni bɛ niɲim o shɛm.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka bɛ vihi nir' ni bɛ baɲ ashili sheli din nyɛ o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika shɛɲa ɲan nyɛ o dini; bee n bɔ daliri n filim n filim o yoli. Zal shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni zɛ la sokam nyaanɲa pa yino kɔ nyaan' ka ɲa zɛya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tiɲ ɲan nuu be zal' shɛɲa ɲan zali ɲɔ ni.

2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tiɲduya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' shɛɲa ɲan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaɲdi o nyɛvili n zɔr tiligira ka tiɲ sheli o ni zɔ n kuli maa nim tayi n deeg' o.

2. Laabida, ɲunkam yi kpuyi napɔɲ lala yi tummi n birigi o tingbɔɲ zal' sheli bee Tingbana zaasa Nangban yini layingu zal' sheli, o nyɛ la o takahi bindi maa, dinzuyu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpɛhiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.

2. Di di pirim shɛb' bee so suhuyubu zuɣu n mɔɲ so yiko din ni chɛ ka o tooi kali oman n kpɛhi zuliya sheli puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpuɲkpana waamaa Sayayɛlga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' shɛ ɲa din be kpe ni sɔɲdi dɔɔ shɛm, di sɔɲdi pay' gba la lala.

2. Zaligu lan kpaɲsi yɛltɔɣ' sheli. Yɛda ni yɛda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.

3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi layim n nam tun. Ni dinzuyu, nama dahilibarka puuni, ni bɛ su dɔɔ mini pay' zaami.

Pinaayopɔin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' shɛb' pahiri oman zuɣu ka bɛ kper' wɔlima ni.

2. Dunia yɛlwumsa ɲun zuɣu ni ninvuy' yino suhuyubu zuɣu, soli kani ka bɛ ni tooi fa nir' daazia.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi bɔbi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan jɛ adiini sheli o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheli din ta o yɛm. Limama-nim mali soli din kpaɲsir' bɛ daadiini ka jɛmɔdi Naawuni bɛ daaɲɲkaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpaɲsi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni bɔr' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Layingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ɲɔ kpaɲsir' li ka zɛ di nyaɲa.

2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuɣu muysir' o ni o kpɛhi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaɲ n chaɲ tingbɔɲ puuni daalizama ni nyɛ shɛɲa zaa, soli kani ka di mɔɲ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nyɛ li.

2. Tingbɔɲ kam mulichi ni yu sheli, dina n nyɛ waazibu. Bɛ suhuyubu maa ka bɛ maali tumdi tuma.

3. Litaafi ɲɔ lan kpaɲsi ni gbaaibu yi yɛn gbaai din vootim' vootir' maɲli n gbaai gbaaibu din ni zaɲ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpaŋsi ni sokam mali soli din kuuni o tiŋ zuɣu; dama be zali tingboŋ la ni so kam bukaata maani zuɣu. Ni dinzuɣu, tingboŋ niima nyela tingboŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka boɔm o suhuyubu tuma din nye din ni soŋ o ka soŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.

2. Nir' woligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi moŋ o li.

3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yori o la yɔ' sheŋa din ni sayi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ŋmani di gbaairi o la ka be soŋ o zaligu ni buyi shem kundi ni.

4. Tingboŋ kam mulichi mali yiko, soŋsim soli zuɣu, din zaani be dintoli layingu sheli be ni boɔni Siliminsili ni ni Treid Yunions la ka di zabiri be tumtumdi' zuɣu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daaŋkɔli tariga ka tummi tuma saha, din nyaŋa ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuɣu. Ni dinzuɣu, sokam mali yiko din boɔri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wolindi puzuri ni sutura zuɣu, ni yili zuɣu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-man daashiya mi polo, ni koŋsim doro, gbariginsim, dakolim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni soŋdi sokam-mi.

2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia doɣibu to, dinzuɣu, bia kam, sheeje ni ŋun mi o ba zaa, zal' sheŋa naŋ litaafi ŋɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuɣu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingboŋ nuu pa be zuɣu shem, ban ɔi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din boɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tohi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi koŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri goɔ' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyelinga.

2. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni yeliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka suɣulo be sokam sani ka toɣigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Muslim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangban Yini Layingu la nia kam pali.

3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ŋan be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ŋɔ kpaŋsi n nyaŋ binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem dien sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niŋ o yubu ka taali kani.

2. Nunkam kpaŋsir' oman zaŋ n chaŋ baŋsim polo, ni nunkam lan kpaŋdi oman zaŋ n chaŋ o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaŋ n chaŋ o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa ŋankam be litaafi bil' ŋɔ ni nyɛla ti zaasa fali, dinzuyu sokam ni tooi nyu bara n bahi ŋa.

Pihita-yini-ka 29

- 1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka sɔŋd' o, ka o bebu mali danƙo.**
- 2. Soli kani ka so tooi yɛli ni o yu oman n-ti yayi. Yelli yi zani, ka be yɛn vihi yelli maa, zaligu ni zali shɛm ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yelli maa ka di ta sokam yɛm.**
- 3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa taɣi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buyisi shɛm litaafi bil' ŋɔ ni.**

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sheŋa ŋan be kpe ŋɔ la nin yino kɔ suyu, sokam zuɣu ka be zali ŋa. Dinzuɣu, zal' sheŋa ŋan be kpe maa ka bibiɛlim soya zuɣu, bee tingmɔŋ soli zuɣu. Dinzuɣu sokam luyim tibili venyɛlinga n wum ka di chib' o.
